AVİM Yorum • No: 2022 / 40 • Eylül 2022

ŞANGAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ'NÜN SEMERKANT ZİRVESİ ÖNCESİNDE DİKKAT ÇEKEN KONULAR

Gülperi GÜNGÖR

GÜLPERİ GÜNGÖR

1996 yılında Çin, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan tarafından sınır bölgelerinin silahsızlandırılması ve bölgesel işbirliğinin teşvik edilmesi amacıyla Şangay Beşlisi olarak kurulan oluşum, 2001 yılında bir uluslararası örgüt olarak Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) adıyla kurumsallaşmıştır. 2001 yılında Özbekistanın, 2017 yılında ise Hindistan ve Pakistanın katılımıyla örgütün üye sayısı sekize ulaşmıştır. Mevcut durumda üyelik, gözlemci ve diyalog ortaklığı olmak üzere üç seviyede katılımın gerçekleştiği örgütte, Afganistan, Belarus, İran ve Moğolistan gözlemci üyeler olup, Azerbaycan, Ermenistan, Kamboçya, Nepal, Sri Lanka ve Türkiye diyalog ortağı olarak toplantılara katılım sağlamaktadır.

ŞİÖnün 2002 tarihli kuruluş şartına göre, örgütün amaç ve görevleri olarak şunlar belirtilmiştir:

> "üye devletler arasında karşılıklı güveni, dostluğu ve iyi komşuluğu güçlendirmek; bölgede barış, güvenlik ve istikrarın korunması ve güçlendirilmesinde çok yönlü işbirliğinin geliştirilmesi, demokratik, adil ve rasyonel yeni bir siyasi ve ekonomik uluslararası düzenin teşvik edilmesi; tüm tezahürlerinde terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılıkla ortak mücadele, yasadışı uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ve diğer ulusötesi suç faaliyetlerine ve ayrıca yasadışı göçe karşı mücadele; siyaset, ticaret ve ekonomi, savunma, kolluk kuvvetleri, çevre koruma, kültür, bilim ve teknoloji, eğitim, enerji, ulaşım, kredi ve finans gibi alanlarda ve ayrıca diğer ortak çıkar alanlarında verimli bölgesel işbirliğini teşvik etmek; üye devletlerin halklarının yaşam standartlarını sürekli yükseltmeyi ve yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlayarak, eşit ortaklık temelinde, ortak faaliyetlerle bölgede kapsamlı ve dengeli ekonomik büyümeyi, sosyal ve kültürel kalkınmayı kolaylaştırmak; küresel ekonomiye entegrasyona yönelik yaklaşımların koordinasyonu; üye devletlerin uluslararası yükümlülüklerine ve ulusal mevzuatlarına uygun olarak insan haklarından ve temel özgürlüklerden yararlanmayı teşvik etmek; diğer devletler ve uluslararası kuruluşlarla ilişkileri sürdürmek ve geliştirmek; uluslararası çatışmaların önlenmesi ve barışçıl yollarla çözümlenmesi için işbirliği yapmak; 21. yüzyılda ortaya çıkabilecek sorunlara karşı ortak çözümler aramak."[1]

Örgütün temel organları en üst düzeydeki karar mekanizması olan, düzenli olarak her yıl toplanan Devlet Başkanları Konseyi, bütçenin onaylanması ve ekonomik antlaşmalar yapılması gibi temel sorumluluklara sahip Hükümet Başkanları Konseyi (Başbakanlar), Dışişleri Bakanları Konseyi, Bakanlar Konferansı, Ulusal Koordinatörler Konseyi, Bölgesel Terörle Mücadele Ajansı ve Sekreterliktir.[2]

Örgütün bu yılki Devlet Başkanları Zirvesi 15-16 Eylülde Özbekistanın Semerkant şehrinde gerçekleşecektir. Bu zirve 2019 yılından sonra ŞİÖ devlet başkanlarının ilk kez yüz yüze görüşmesi olacaktır. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in zirve sırasında görüşecekleri, ayrıca Xi Jinpingin zirveden bir gün önce 14 Eylülde Kazakistana ziyarette bulunacağı bildirilmiştir.

Devlet başkanlarının bu yılki zirvesi çeşitli konular açısından oldukça dikkat çekicidir. Bunlardan ilki örgütün genişleme süreci ile ilgilidir. Bilindiği üzere geçen sene Duşanbe Zirvesinde İranın ŞİÖ'ye üyeliği kabul edilmiş ve İran'ın yükümlülüklerine ilişkin çalışmalar başlatılmıştı.[3] Bu zirvede İran'ın üyeliği için bir mutabakat zaptı imzalanması ve İranın örgüte katılım prosedürlerinin 2023 yılında tamamlanması beklenmektedir. Diğer bir gözlemci üye olan Belarusun ŞİÖ'ye tam üyelik için başvurduğu ve bu zirvede üyelik kabul sürecinin başlatılabileceği açıklanmıştır. Diyalog Ortaklığı Statüsü verilmesi kararlaştırılan Katar, Mısır ve Suudi Arabistanın statülerinin bu zirvede resmen kabul edilmesinin gündemde olduğu da bildirilmiştir.

Zirveye Azerbaycan ve Ermenistan devlet başkanlarının da katılacağı bildirilmişti. Ancak geçtiğimiz günlerde Azerbaycan ile Ermenistan arasında çıkan yeni çatışmalar sonrası, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyanın son anda zirveye katılmayacağını açıklaması sorunların burada diyalog yoluyla çözümü umutlarını ortadan kaldırmıştır.

Türkiye, diyalog ortağı olarak, zirveye ilk kez cumhurbaşkanı düzeyinde katılım gösterecektir. Türkiyenin ŞİÖ Diyalog ortaklık statüsü 2012 Pekin zirvesinde kabul edilmiş, 2013 yılında Türkiyenin örgütün Diyalog Ortağı olarak ŞİÖ ile gerçekleştirilebileceği işbirliğine ilişkin bir Mutabakat Zaptı'nı imzalanmıştı. Avrupa Birliği ile yaşanan gerilimlerin ertesinde Cumhurbaşkanı Erdoğanın Şangay İşbirliği Örgütüne başvururuz çıkışı yapması ise bazı yazarlarca ŞİÖnün AB alternatifi gibi algılanmasına neden olmuştur. Bu konuda AVİMin görüşü bilinmektedir. Türkiyenin, Avrupa merkezli üstünlükçü bakış açısına karşı, hem Avrupa hem Asya ile işbirliği yürüten ve bağlantı sağlayan bir ülke olması, nesnel çıkarları doğrultusunda farklı ülkeler ve örgütlerle ilişkilerini ilerletebilmesi açısından başarılı adımlar olacaktır. Türkiye'nin Orta Asya devletleri ile ilişkilerinde gelişmelerin son yıllarda ivme kazandığı göz önünde bulundursa ŞİÖ, Türkiye için bu ülkelerle işbirliğinin gelişmesi için başka bir platform daha sağlamaktadır. ŞİÖ, Türkiyenin taraf olduğu kuruluşlara da alternatif sayılmamalıdır çünkü ŞİÖ bir ittifak değildir. Üye ülkeler arasında ŞİÖ çerçevesinde bağlayıcı bir askeri ittifak anlaşması bulunmamaktadır.

[1] Charter of the Shanghai Cooperation Organizatıon, http://eng.sectsco.org/load/203013/

[2] Age.

[3] Gülperi Güngör, İranın Şangay İşbirliği Örgütü Üyeliğine Kabulü, *AVİM*, 24 Eylül 2021, https://avim.org.tr/tr/Yorum/IRAN-IN-SANGAY-ISBIRLIGI-ORGUTU-UYELIGINE-KABULU

Yazar Hakkında :

Gülperi Güngör, 2015 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur. 2020 yılında ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü □□□□□ yüksek lisans derecesini almıştır. Ocak 2020 □□□□□□□□□□ katılmıştır. Güngör, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde doktor adayıdır. Mart 2025 sonrasında doktora çalışmasını yürütmek üzere Sheffield Üniversitesi'nde bulunan Güngör, AVİM'de Gayrimukim Uzman olarak görev yapmaya başlamıştır.

Atıfta bulunmak için: GÜNGÖR, Gülperi. 2026. "ŞANGAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ'NÜN SEMERKANT ZİRVESİ ÖNCESİNDE DİKKAT ÇEKEN KONULAR." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2022 / 40. Eylül 15. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/tr/Yorum/SANGAY-ISBIRLIGI-ORGUTU-NUN-SEMERKANT-ZIRVESI-ONCESINDE-DIKKAT-CEKEN-KONULAR

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır